

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту
Завідувач кафедри к.е.н., доцент
Давиденко І. В.
«4» червня 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 242 «Туризм»
за бакалаврською програмою професійного спрямування «Економіка і
організація туристичної діяльності»

на тему: **«ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ СВІТОВОГО
ДОСВІДУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В СФЕРІ РОЗВИТКУ
ТУРИЗМУ»**

Виконавець:
студентка факультету міжнародної економіки
Чинська Дарія Валеріївна

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Назаренко Ольга Василівна

Одеса 2020

АНОТАЦІЯ

Чинська Д. В. «Перспективи впровадження в Україні світового досвіду технологічних інновацій в сфері розвитку туризму».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 242 «Туризм» за освітньою програмою «Туризм» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Об'єкт дослідження – сучасний стан використання технологічних інновацій у сфері розвитку туризму. Предметом дослідження є шляхи впровадження в Україні світового досвіду технологічних інновацій у сфері розвитку туризму на прикладі віртуальних технологій.

У роботі проаналізована сутність та особливості технологічних інновацій в сфері туризму. Виявлено тенденції розвитку інновацій туристичної індустрії, проаналізовано сутність віртуальних турів.

За результатами, були запропоновані рекомендації щодо розробки програми розвитку віртуального сектору туристичної індустрії як засобу зміцнення туристичного потенціалу України на прикладі Одеської області.

Ключові слова: туризм, інновація, віртуальний простір, технології, віртуальні музеї.

ANNOTATION

Chynska D.V. «Prospects for the implementation in Ukraine of the world experience of technological innovations in the field of tourism development.»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 242 «Tourism» for the educational program «Tourism». – Odessa National Economics University. – Odessa, 2020.

The qualifying work consists an introduction, three chapters, conclusions, list of sources used.

The object of study - the current state of use of technological innovations in the field of tourism development. The subject of the research is the ways of introduction in Ukraine of the world experience of technological innovations in the field of tourism development on the example of virtual technologies.

The essence and features of technological innovations in the field of tourism are analyzed in the work. The tendencies of development of innovations of the tourist industry are revealed, the essence of virtual tours is analyzed.

According to the results, recommendations were proposed for the development of a program for the development of the virtual sector of the tourism industry as a means of strengthening the tourism potential of Ukraine on the example of Odessa region.

Key words: tourism, innovation, virtual space, technologies, virtual museums.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ.....	6
1.1. Поняття та сутність технологічних інновацій у туристичній індустрії.....	6
1.2. Вплив технологічних інновацій на розвиток туристичної індустрії	15
1.3. Напрямки розвитку концепції віртуальних музеїв у сфері туризму.....	23
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ТУРИЗМУ.....	30
2.1. Аналіз зарубіжного досвіду впровадження технологічних інновацій.....	30
2.2. Принципи та методи використання технологічних інновацій в зарубіжних країнах на прикладі віртуальних музеїв та екскурсій.....	36
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	48
3.1. Перспективи впровадження технологічних інновацій у розвитку туристичного сектору України.....	48
3.2. Програма розвитку віртуального сектору туристичної індустрії як засобу зміцнення туристичного потенціалу України на прикладі Одеської області.....	59
Висновки до розділу 3.....	66
ВИСНОВКИ.....	67
Список використаних джерел та літератури.....	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Однією зі сфер широкого застосування комп'ютерних інформаційних технологій є туристичний бізнес, який належить до галузей економіки, що найбільш динамічно розвиваються, має високий потенціал і велику кількість можливостей для використання різноманітних інформаційних технологій, що дають змогу отримувати фінансові та інші переваги від синергетичного ефекту й інтеграційних процесів, починаючи від розробки спеціалізованих програмних засобів, що забезпечують автоматизацію роботи окремої туристичної фірми чи готелю, і закінчуючи використанням глобальних комп'ютерних мереж. Водночас сучасні інформаційні технології дають змогу не тільки автоматизувати процес організації туристичних об'єктів, але й процес прийняття управлінських рішень та надання туристичних послуг.

Впровадження цифрових технологій в усі сфери діяльності призводить до глибоких трансформацій бізнес-процесів і, як наслідок, до змін в системах управління туризмом на всіх рівнях. Кардинальні модифікації зазнають багато принципів організації управління в туризмі, які вимагають наукового вивчення. Такі дослідження також необхідні для обґрунтування стратегії і тактики розвитку туризму в умовах цифровізації як на національному рівні, так і на рівні окремих туристських дестинаціях.

Вплив цифровізації на туризм слід розглядати на декількох рівнях: мега-, макро-, мезо- і мікрорівні. Мегарівень відповідає рівню міжнародного туризму, який в максимальному ступені відчуває на собі вплив нових цифрових технологій, таких як Big Data, штучного інтелекту, «Інтернету речей» (Internet of Things - IoT), мобільних технологій та ін.

У XXI столітті діяльність туристичних підприємств не обходиться без використання інформаційних і цифрових технологій. Для того щоб вижити в час високої конкуренції, необхідно впроваджувати інноваційні технології. У подібних випадках турагенти і туроператори туристичних послуг повинні розробляти і використовувати нові види послуг, які не тільки сподобаються туристу, але і будуть унікальними. Для цього з'являється необхідність формування нових споживчих

цінностей: комплексний сервіс за допомогою розширення асортименту додаткових послуг, вдосконалення постпродажного супроводу покупця, введення міжнародних стандартів обслуговування, моніторинг економічного, екологічного, політичного станів на світовому рівні.

Розробкою даної проблеми займалося багато науковців, представники різних галузей науки: С. Арімов, В. Балута, О. Виноградова, О. Губанова, А. Демаш, І. Зорін, Г. Галузинський, М. Єфремов, М. Желені, В. Квартальнова, А. Левкова, С. Мельниченко, Г. Папирян, М. Скопень, Т. Ткаченко та ін.

Враховуючи все вищесказане, нами і була обрана тема дипломної роботи: «Перспективи впровадження в Україні світового досвіду технологічних інновацій у сфері розвитку туризму».

Об'єкт дослідження – процес аналізу перспектив впровадження в Україні світового досвіду технологічних інновацій в сфері розвитку туризму.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів аналізу перспектив впровадження в Україні світового досвіду технологічних інновацій у сфері розвитку туризму на прикладі віртуальних технологій.

Мета роботи: дослідити основні аспекти впровадження в Україні світового досвіду технологічних інновацій у сфері розвитку туризму.

Відповідно до мети були визначені наступні **завдання**:

1) дати загальнотеоретичну характеристику технологічних інновацій у туристичній індустрії;

2) провести дослідження світового досвіду використання технологічних інновацій у сфері туризму;

3) проаналізувати особливості впровадження зарубіжного досвіду використання технологічних інновацій у сфері туризму в Україні;

4) розробити Програму розвитку віртуального сектору туристичної індустрії як засобу зміцнення туристичного потенціалу України на прикладі Одеської області.

Для розв'язання поставлених завдань були використані такі **методи дослідження**: теоретико-критичний аналіз літератури з теми дослідження; зіставлення, узагальнення і синтезування здобутої інформації тощо.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (74 найменувань). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 77 сторінки комп'ютерного тексту. Основний зміст викладено на 64 сторінках. Робота містить 6 таблиць, 13 рисунків.

Публікації. Чинська Д. В. Кластеризація ресторанів швидкого харчування навколо шкіл у США / Д. В. Чинська // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та вчених. Том 3 (м. Одеса, 15 квітня 2020 р.) / Одеський національний економічний університет. Одеса: ОНЕУ, 2020. С. 525-528

ВИСНОВКИ

У даній роботі було проаналізовано сучасний стан технологічних інновацій в сфері розвитку туризму, виявлено перспективу впровадження в Україні світового досвіду технологічних інновацій у сфері розвитку туризму на прикладі віртуальних технологій.

Відповідно до мети роботи були виконані наступні завдання:

- 1) Надана загальнотеоретична характеристика технологічних інновацій у туристичній індустрії;
- 2) Було проведено дослідження світового досвіду використання технологічних інновацій у сфері туризму;
- 3) Проаналізовано особливості впровадження зарубіжного досвіду використання технологічних інновацій у сфері туризму в Україні;
- 4) Розроблено Програму розвитку віртуального сектору туристичної індустрії як засобу зміцнення туристичного потенціалу України на прикладі Одеської області.

Таким чином, туризм в Україні має потенційні можливості та повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів. Серед його завдань можна виділити ознайомлення гостей з історико-культурною спадщиною, сьогоденням нашого народу та держави.

Отже, використання різних інноваційних технологій у туристичній сфері України дасть змогу суттєво підвищити якість і комфортність послуг, раціонально та оптимально використовувати наявні ресурси. А використання досвіду закордонних підприємств дасть українським інноваторам можливість відкрити для себе нові можливості, і все це зробить туризм доступнішим для різних категорій населення.

Зважаючи на реалії сьогодення, основна увага держави має бути зосереджена на подоланні наявних негативних тенденцій, створенні системних та комплексних передумов для розвитку сфери туризму як одного із пріоритетних напрямків для економічного зростання країни та наповнення бюджетів всіх рівнів. Ситуація, що

склалася в державі на цей час, потребує рішучих кроків з визначення державної політики у сфері туризму.

Сучасний світовий розвиток характеризується формуванням інформаційного (кібернетичного) простору. Сьогодні на базі інтерактивних панорам створюються екскурсії, тури, а також презентації цілих країн. Держави створюють віртуальні проекти, за допомогою яких просувають національний турпродукт і привертають у регіон туристичний потік. Сьогодні є уже достатньо багато проектів, що конструюють і втілюють найповнішу модель віртуальної реальності. Нині за допомогою технологій 3D і можливостей, які надають сервіси, подібні, наприклад, до «Google Планета Земля», можна відвідати найвіддаленіші куточки планети і навіть космос.

Базуючись на положеннях Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС), в туристичній сфері розвивається інноваційна діяльність за трьома напрямками:

1. Впровадження нововведень (організаційні інновації), що пов'язані з розвитком туристичного підприємства, включаючи реорганізацію, укрупнення, поглинання конкуруючих суб'єктів на основі новітньої техніки і передових технологій; кадрової політики (оновлення і заміна кадрового складу, система підвищення кваліфікації, перепідготовка і стимулювання працівників); раціональної економічної та фінансової діяльності (впровадження сучасних форм обліку та звітності, що забезпечують стійкість положення і розвитку підприємства).

2. Маркетингові інновації, що дозволяють охоплювати потреби цільових споживачів або залучати неохоплених на даний період часу клієнтів.

3. Періодичні нововведення (продуктові інновації), спрямовані на зміну споживчих властивостей туристичного продукту, його позиціонування і дають конкурентні переваги.

Інновація як процес або як продукт може стати однією з головних статей доходу підприємства, істотно впливаючи на збільшення прибутку. Чим вищий потенціал нововведень, тим вищий очікуваний реальний прибуток.

Особливістю розвитку інноваційної діяльності в туризмі є створення нового або зміна існуючого продукту, вдосконалення транспортних, готельних та інших

послуг, освоєння нових ринків, впровадження передових інформаційних і телекомунікаційних технологій і сучасних форм організаційно-управлінської діяльності.

Успіх функціонування підприємства в сфері туризму багато в чому залежить від інноваційного менеджменту. Практичне застосування інновацій в туристичній сфері дозволить не тільки підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства, але й оцінити доцільність впровадження нових видів послуг. Практика показує, що найбільш прийнятним варіантом, на сучасному етапі, є використання інформаційних технологій.

Вкладення невеликих інвестицій в інновації дає великий економічний ефект у вигляді прибутку, з одного боку, та економії власного фонду, з іншого. А застосування інновацій в цілому дає великий стрибок для розвитку туристичної індустрії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова А. Ю. Міжнародний туризм : підручник / 10. Про інноваційну діяльність: А.Ю. Александрова: КНО РУС, 2010. – 464 с.
2. Бойко М.Г., Гопкало Л.М. Організація готельного господарства: підручник. К.: Київ, нац. торг. екон. ун-т, 2006. 448 с.
3. Бондаренко М.П. Теоретичні засади розвитку індустрії туризму. Економічний часопис — XXI. 2012. № 3—4. с. 19—22.
4. Бурменко Т.Д., Похомчикова Е.О. Методические рекомендации по оценке инновационной активности предприятий индустрии гостеприимства. Известия ИГЭА. 2015. № 6. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/metodicheskie-rekomendatsii-po-otsenke-innovatsionnoy-aktivnosti-predpriyatiy-industrii-gostepriimstva>.
5. В'їздний туризм : [навч. посіб.] / П.Ф. Коваль, Н.О. Алешугіна [та ін.]. – Ніжин : Лук'яненко В.В. – 2010. – 304 с.
6. Височан О.С. Використання GDS-систем діяльності туристичних підприємств / О.С. Височан // Бізнес Інформ. – 2011. – № 6. – С. 78–82.
7. Роглев Х. Стан та перспективи розвитку ділового туризму в Україні – 2009. – № 176. – С. 113–114.
8. Власова Н.М., Смирнова В.В., Семенченко Н.Ю. Інноваційна діяльність в туристичному бізнесі. Культура народів Причорномор'я. 2009. № 176. С. 113—114.
9. Гаврилюк А.М. Державне регулювання комунікаційного забезпечення туристичної індустрії в Україні: авто. дис. к. е. н. держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління», 2011. 23 с.
[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Avtoreferat/40885366-2ca4-4d42-9c1b-56.pdf.
10. Гарбера О.Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України. Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 23. С. 29—31.

11. Горишевський П.А., Васильєв В.П., Зінько Ю.В. Сільський зелений туризм: органі-зація надання послуг гостинності. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 148 с.
12. Гудзовата О.О. Автоматизовані системи управління готелями / О.О. Гудзовата // Торгівля, комерція, підприємництво. – 2013. – Вип. 15. – С. 94–98.
13. Давидова О.Г. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Серія «Економіка»). 2015. № 7 (172). С. 65—69.
14. Драпушко Р.Г. Індустрія туризму: міжнародний та вітчизняний досвід. Вісн. Ін-ту розвитку дитини. (Серія «Філософія, педагогіка, психологія»). 2014. Вип. 35. С. 31–36.
15. Застосування інформаційних технологій у туризмі [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://it-tehnolog.com>.
16. Зінов'єв Ф.В. Управлінський консалтинг як інструмент розвитку українських підприємств. Держава та регіони: Економіка та підприємництво. 2008, № 6. С. 88—91.
17. Иванова Н.И. Национальные инновационные системы. М.: Наука, 2009. – с.420
18. Ильина Е.Н. Туроперейтинг. Организация деятельности: учебник. М.: Финансы и статистика, 2014. 240 с.
19. Калашников А.С. Как автоматизировать работу туристического агентства // Турифо. № 10. 2010. – С. – 21-28
20. Кальченко О.М. Оцінка впливу факторів розвитку підприємств туристичної сфери / О.М. Кальченко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – №3 (19). – с. 94-101.
21. Кальченко О.М. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі. Вісник Чернівецького державного технологічного університету. 2011. № 4 (54). С. 147—155.

22. Кармелюк Г. Економіко-математичне моделювання туристичної галузі України / Г. Кармелюк // Галицький економічний вісник. – 2012. – №2 (35). – С. 62-70.
23. Каурова А.Д. Организация сферы туризма: учеб. пособие. СПб.: Герда, 2010. – 501 с.
24. Квартальнов В.А. Туризм : [учебник] / В.А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2004. – С. 145.
25. Кіндрик Т.О., Головінов О.М. Інноваційна діяльність в туристичному господарстві України. Матеріали конференції «Ефективні інструменти сучасних наук — 2010». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kindryk.htm/.
26. Клейман А.А. 1, Бабанчикова О.А. О совершенствовании информационно-коммуникационных технологий в туризме в условиях перехода к цифровой экономике// Вестник национальной академии туризма. Издательство Национальной академии туризма. 2011 г. – С. – 21-26
27. Коваленко, А.И. Проблематика исследований многосторонних платформ // Современная конкуренция. – 2016. Т. 10. №3 (57). – С. 64–90.
28. Ковешніков В. С. Інноваційні види туризму./ В. С. Ковешніков О. С. Ліфіренко, Н. М. Стукальська // Інвестиції: практика та досвід. № 4 2016, с. 38 - 44
29. Купач Т.Г. Інформаційні технології та системи в туризмі: навч. посіб. / Т.Г. Купач. - К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2015. - 97 с.
30. Проект «Віртуальні музеї» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/zubankovasvetlana9/home/proekt>
31. Купревич Т.С. Цифровые платформы в мировой экономике: современные тенденции и направления развития // 2018 Экономический вестник университета. 2018. Выпуск 37/1. – С. 311-318.
32. Лендел М.А. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційно-туристичної сфери України та її регіонів / М.А. Лендел // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія —Економіка. – 2013. – Вип. 1 (38). – С.196- 199.

- 33.Маклашина Л.Р. Роль инноваций в развитии туризма. Креативная экономика. 2011. № 12 (60). С. 130—136.
- 34.Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг : [підручник] / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
- 35.Масюк Н.Н., Бушуева М.А., Васюкова Л.К., Кирьянов А.К. Платформы цифрового опыта и цифровой трансформации в инновационной экономике. Материалы III Международной научнопрактической конференции «Resonances Science», 7-8 ноября 2018 г. – 32 с.
- 36.Масюк, Н.Н. Конфликтно-компромиссное управление производственными системами на основе бюджетирования / Н.Н. Масюк, М.А. Бушуева, О.Н. Васюков, Л.К. Васюкова // Научное обозрение. - 2015. - №17. - С. 400-405.
- 37.Машухова Г.А., Лихтанская О.И. Техника и технология социально-культурного сервиса и туризма. // НГУЭУ, 2010. - 31с.
- 38.Мельниченко О.А., Величко Л.Ю. Індустрія туризму: сутність, складові, кластери, необхідність державного регулювання. Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 4. С. 3—9.
- 39.Мельниченко С. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика: монографія / С. Мельниченко. - К.: Київський національний торговельно-економічний ун-т, 2008. - 493 с.
- 40.Мельниченко С.В. Автоматизовані системи бронювання в туризмі / С.В. Мельниченко // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 140. – С. 96–100.
- 41.Новиков В.С. Инновации в туризме: учеб. пособие: изд. центр «Академия», 2007. -208 с.
- 42.Паньшин Б.В. Цифровая экономика: особенности и тенденции развития // Наука и инновации. – 2016. Т. 3, № 157. – С. 17–20.
- 43.Папирян Г.А. Международные экономические отношения: маркетинг в туризме. // М.: Финансы и статистика, 2011. -С. -17-24.

44. Папп В.В. Вплив індустрії туризму на соціально-економічний розвиток регіону/В.В. Папп // Сталий розвиток економіки. – 2015. – №3 [28]. – С. 138-146.
45. Пахолков Н. А., Орлова В. С. Инновационная модель активизации и регулирования регионального рынка туристских услуг // Инновации. Специальный выпуск. Январь, 2009.РБК. Рейтинг – <http://rating.rbc.ru>.
46. Похомчикова Е.О. Индустрия гостеприимства: эволюционный подход: автореф. дис. к. э. н.: 08.00.05, Иркутск, 2015. - 24 с.
47. О. П. Рыбка. Віртуальний простір – реальні відвідувачі (з досвіду Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/12159/2/20_rybka.pdf
48. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67— [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018- %D1%80](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80)
49. Реутов А.Ю. Анализ ресурсной, результатной и статистической компонент инновационной активности организации. Инновации. Инвестиции. 2011. № 33. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [www. uess. ru/component/content/article/650](http://www.uess.ru/component/content/article/650).
50. Севастьянова С. А., Ганценбиллер Н. Ю. Проблемы формирования концепции устойчивого развития туризма в регионе // Вестник ИНЖЭКОНа. Серия «Экономика». 2010.
51. Скопень М.М. Комп'ютерні інформаційні технології в туризмі / М.М. Скопень. – К. : Кондор, 2005. – 302 с.
52. Слепцова О.Я. Використання інформаційних технологій для підтримки прийняття рішень в туризмі / О.Я. Слепцова, В.Я. Данилов // Наукові праці. – Миколаїв : ЧДУ, 2011.– Вип. 173. – Т. 161. Комп'ютерні технології. – С. 47–53.

53. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко, М.Г. Бойко та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.екон. ун-т, 2010. – 596 с.
54. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/en/168-2017-%D1%80>.
55. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. — К. : Знання, 2011. — 334 с.
56. Ткаченко Т.І., Мельниченко С.В., Бойко М.Г. та ін. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія / За заг. ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 596 с.
57. Худо В.В. Інформаційні технології в управлінні туризмом / В.В. Худо // Міжнародний конгрес «Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспективи культурного та економічного розвитку». – Трускавець, 2000. – С. 162.
58. Цифрова адженда України — 2020 («Цифровий порядок денний» — 2020) Концептуальні засади (версія 1.0) Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року— К.: ГС «Хай-тек офіс Україна», 2016. — 90 с.
59. Чудновский А.Д. Управление индустрией туризма. М.: Кнорус, 2009.
60. Шалева О.І. Застосування інноваційних Інтернет-технологій у ресторанному бізнесі / О.І. Шалева // Торгівля, комерція, підприємництво. – 2013. – Вип. 15. – С. 142–145.
61. Шаповал В.М. Розробка актуальних економічних стратегій підприємств туристичної галузі України / В.М. Шаповал, Т.В. Герасименко, М.В. Шпак // Приазовський економічний вісник. - 2017. - Вип.2(02). – С. – 12-19
62. Шаповал В.М. Формування та розвиток конкуренції у туристичній індустрії України / В.М. Шаповал, Т.В. Герасименко, М.В. Шпак // Економічний вісник НГУ. - 2017. - №2(57). - С.81-88.

63. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. М.: Директ-Медиа, 2007. - 400 с.
64. Віртуальний музей-театр Сальвадора Далі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.salvador-dali.org/en/museums/dali-theatre-museum-in-figueres/visita-virtual/>
65. Інформаційне агентство Уніан. Топ-10 віртуальних екскурсій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/tourism/lifehacking/10922969-top-10-naykrashchih-virtualnih-ekskursiy-v-ukrajini.html>
66. Юхимчук І. Технологічні аспекти впровадження інформаційних технологій у діяльності туристичного підприємства / І. Юхимчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua>.
67. Яковлев Г.А. Экономика и статистики туризма: учебное пособие. М.: Издательство РДЛ, 2004. - 376 с.
68. Стратегія розвитку Одеської області на 2021-2027 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/socialeconomic/strategy21-27>
69. Офіційний сайт компанії AERO3D engineering [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aero3d.com.ua/pro-nas/>
70. GOOGLE ARTS & CULTURE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://artsandculture.google.com/>
71. Давиденко І.В. Сучасні напрями стратегічного управління туристичним підприємством / І. В. Давиденко // Економічні студії. Науково-практичний журнал. – Львів: Львівська економічна фундація, 2017. - №2 (15) – С. 23-27.
72. Хумарова Н.І. Пріоритети стратегічного розвитку туристичної діяльності в країнах Чорноморського регіону / Хумарова Н.І. // Економічні інновації: збірник наукових праць. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2017. – Вип. 64.
73. О. В. Басюк Проблема брендингу туристичних територій / О. В. Басюк // Науковий вісник: зб. наук. праць. Вип. 2 (222). – Одеса : ОНЕУ, 2015. – 224 с. (с. 6-14).

74. Nezdoyminov S. Regional Trends of the Tourist Flow in Ukraine / S. Nezdoyminov, O. Shykina // International Journal of Innovative Studies in Sociology and Humanities. – 2016. - № 1 (1). – P. 12-18.